

תכנון גינה - בשביל מה?

הקדמה:

ישנם מקומות בהם אנו צופים בנוף ופשוט אומרים "וואו". (1)
 ישנם מראות אותם אנו רואים ואומרים "איזה גן עדן". (4)
 ישנם מקומות בהם אנו מבקרים ואומרים לעצמנו "הלוואי והיה זה אצלי...." (5)

לשאלה "מהו גן עדן בעיניך" מרבית האנשים יענו: חוף ים, הרבה צמחייה ובעיקר דקלים, מקום לרביצה. (6)

השאיפה הטבעית בתכנון ובהקמת גינה היא ליצור לעצמנו גן עדן פרטי, מקום למנוחה בתום יום מפרך או מקום מפלט וניקוי ראש, מקום בו נוכל לארח בהנאה חברים ומשפחה. מקום בו הילדים לשחק מבלי להפריע למבוגרים. באקלים ים תיכוני שלנו, אנו יכולים לעשות זאת במרבית ימות השנה.

המושג "מראה" – מתייחס לתמונת הנוף המתקבלת מהכוונת המבט לכיוון מסוים. בתכנון מושכל ביכולתנו לקבוע מה נראה ולמה נחשף. ("נוף" – הוא מראה הנשקף מסביב). (9-10)
לפיכך, מטרת הקורס היא לנסות לתרגם את מה שאנחנו מדמיינים – למציאות, למראות שניצור בגן הנוי שלנו.

תכנון גנים הוא אמנות עיצוב החלל החיצוני ליצירת אסתטיקה ושימושיות תוך שילוב 6 מרכיבים:

- פני השטח
- צמחייה
- מים
- משטחים
- מבנים
- אקלים

משחר ההיסטוריה ועד המאה ה-19 הגנים המעוצבים היו גני מלוכה סגורים לקהל. בוויולות של עשירים ומעמד האצולה התפתחו סגנונות שונים של גנים לאורך ההיסטוריה, על פי רוח התקופה ורעיונות פילוסופיים. לאנשי הכפר היה לרוב גן מטבח מעורב עם פרחים בצמוד לבית. הסגנון הפורמלי בצרפת, למשל, נועד ליצור רושם ויראת כבוד כלפי דיירי הארמון ובית המלוכה. הגן הציבורי הראשון הוקם בליברפול, אנגליה ב-1847 ע"י ז'וזף פקסטון. העוסקים בתכנון נוף הם אדריכלי נוף ומעצבי גנים. האבחנה בין המקצועות נעשתה רק -1858, אז פרידריך אולמסטד, מתכנן הסנטרל פארק בניו יורק טבע את המונח "אדריכל נוף" בהגשת ההצעה למכרז, תוך שהוא

משווה את העבודה לעבודת אדריכל בניין. כיום, אדריכלי הנוף לומדים הרבה על הצד הטכני של עבודות העפר והבינוי ועוסקים בתכנון עירוני של פארקים והמרחב הציבורי. מעצבי נוף לעומתם, עוסקים במרחב הפרטי.

הגנים הציבוריים כיום הם חלק בלתי נפרד מחיי העיר ומאיכות החיים ומשמשים כ**סביבה מעוצבת מזמינה, כריאות ירוקות המשפרות את איכות האוויר, לשהייה ב"חיק הטבע", מקום לטיול, למשחק ולפיקניקים.**

גינות קהילתיות מאפשרות לתושבי הערים, שמרביתם גרים בבתים משותפים, לגדל לעצמם את מזונם ללא ריסוס, כולל התבלינים אותם הם מכירים מארץ מוצאם. המודעות להרס השטחים הירוקים והתחממות כדור הארץ מוצאת ביטוי בבפתרונות להגדלת השטחים הירוקים וחיפוי הבטון בצמחייה, אם על ידי **גינות גג** ואם על ידי **צמחיית קירות** המשפרת את בידוד הקירות וחוסכת בעלויות המיזוג.

גן העדן הפרטי הוא חלומו של מי שגר בבית פרטי ויכול לחיות בסביבה ירוקה ובריאה. בגן הפרטי אדם יכול ליישם רעיונות ולתת מענה לצרכיו בהתאם לאורח חייו. תכנון נכון של הגן הביתי מאפשר לדייריו סביבה מעוצבת, בסגנון שיתאים לבית, על פי רעיונות ייחודיים (גן אקולוגי המבוסס על מחזור והדברה ביולוגית, על בריכות עם מים מטוהרים, גן עם צבע כל השנה, גן אמנותי, גן חסכוני), תכנון המותאם לאזורי הבית ליצירת חדרי מגורים חיצוניים, התאמה לצרכי המשפחה כמו הרגלי האירוח, גיל הילדים ומתקני המשחק בגן, גן מטבח ועוד.

תכנון מושכל יידע לתת מענה לנושאים כמו פרטיות, הצללה, הסתרה, צירי הליכה וצירי מבט, תוך דגש על זרימה נכונה בגן, שימוש נכון בחומרים ואסתטיקה, ליצירת גן נעים ומזמין.

המפתח לנוף מוצלח הוא תכנון:

בתכנון מוצלח של גן, ניתן לומר **שהשלם אינו רק סכום כל המרכיבים בגן**. גן מוצלח יהיה בלתי נשכח וישפיע על המתבונן ברמה האסתטית והרגשית. בגן כזה תהיה קומפוזיציה ושילוב ייחודי של המרכיבים, יהיה איזה "כוח" מאחד שייצור איזון, **הרמוניה**. בהיעדר כוונות ברורות בתכנון, התוצאה היא שהחומרים והחלל לא מסתדרים יחד באיזון והמראה המתקבל איננו נעים לעין. כדי להצליח להגיע לאותו איזון – נלמד את **עקרונות העיצוב**. כמו כן, **נלמד כיצד לשלב נכון צורות וצבעים, מהם העקרונות לפיהם נבחר צמחים וכיצד נמקם אותם במרחב.**

במבט חזיתי של גן אנחנו פוגשים בפרטים המרכיבים אותו: שער, שביל, פרגולה, עצים, מטפסים וכו'. התכנון נעשה בהעברת השטח לדו-מימד במבט-על ובכך מאפשר מבט כולל על כל מרכיבי הגן ולסדרם בצורה המושכת ביותר. מבט-על מאפשר גם להתייחס לנוף שבסמיכות למגרש והשפעתו על החצר שלנו. למשל, האם העץ של השכן מצל על חלק גדול מהדשא ואיך הגדר החיה הגבוהה מסתירה נוף רחוק נהדר.

מתכנן בעל ראייה מרחבית טובה ו**דמיון תחושתני (Sensual Imagination)** ואשר מכיר צמחים במופעם הבוגר, יצליח טוב יותר לסדר אותם במרחב לקבלת האווירה הרצויה.

תהליך התכנון:

תהליך התכנון יכול להיות מקור להנאה. הוא מתפתח מהתנאים הפיזיים של המקום אותו רוצים לשנות. ככל שניטיב להכיר את האתר יעלו בפנינו יותר אפשרויות.
3 צעדים לפני התכנון: סקר, הערכה, סינטזה.

1. סקר – ניתוח האתר:

איסוף נתונים של תנאי השטח: טופוגרפיה, צמחים קיימים, מבנים, מעברי תת קרקעיים ודברים קבועים בשטח. כמו כן, קביעת רצונות האנשים שישתמשו בשטח, אילו צמחים מתאימים למקום והסגנון הרצוי. (סקר 30 השאלות).

2. הערכה – קביעת סדרי עדיפויות לביצוע:

החלטה מה הכי חשוב ומה ניתן לדחות למועד מאוחר יותר. לעיתים זו שאיפה של גן אמתי או מעצב נוף המעוניינים לבחון את הדברים וליצור גן מתפתח.

3. סינטזה – שלב התכנון:

עבודת התכנון המשלבת את הנתונים, הצרכים והרצונות ותנאי השטח, תוך בחינת כל אלמנט שקיים בשטח.

תהליך התכנון:

לצורך התכנון נחוצה מפת מדידה של השטח שהוכנה בעת תכנון המבנה. תכנית בקנה מידה שבה נראה מיקום המבנה בשטח.

קנה מידה – אם החצר קטנה, שטח מגרש של 1500-350 מ"ר, רצוי לעבוד בקנ"מ 1:50.
(1 ס"מ בתכנית הם 50 ס"מ בשטח). או: 1 מטר אורך בשטח יהיה 2 ס"מ בגליון העבודה.
בקנ"מ 1:100 – 1 ס"מ בתכנית שווה ל 100 ס"מ בשטח (1 מטר).
בקנ"מ 1:250 – 1 ס"מ בתכנית שווה ל 250 ס"מ בשטח (2.5 מטר).

התכנון יתבצע בשלבים:

1. תכנית בסיסית – בתכנית יסומנו פתחים (דלתות, חלונות)

מע. השקיה קיימת (צנרת, מחשב, ברזי גן, ברז ראשי)

צנרת גז ומונים

צמחים קיימים

אזורים בתוך הבית

2. הערות לתכנית בסיסית – על גבי עותק של התכנית מוסיפים בביקור בשטח:

שטחים מוצלים

נוף רחוק – מבטים מנקודות שונות בגן ומתוך הבית

כיווני רוחות

כיוון השמש

שיפועים: מקום ניקוז המים, האם צריך לשנות שיפוע, לבנות מסלעות או קירות תומכים.

צמחים שנשארים, צמחים לעקירה, סלעים שצריך להוציא וכו'.

3. **שאלון לבעלי הגינה** – 30 שאלות לאיסוף מידע ולהכוונת המתכנן

4. **תכנית בועות** – בעותק נקי של גיליון העבודה מסמנים אזורים בגן באופן סכמתי. קובעים את הגודל של כל אזור ואת הקשר ביניהם.

למשל: אזור מרוצף להצללה צמוד לבית, אזור משחקים מרוחק מפינת האירוח, הסתרה של בית השכנים מכיוון אזור הישיבה, אזור אכילה סמוך למטבח, אזור אירוח צמוד לסלון וכו'.

5. **תכנית רעיונית** – פיתוח של תכנית הבועות. משרטטים יותר מדויק את האזורים המרוצפים, מיקום אלמנטים (ג'קוזי, פרגולה וכו'), חלוקת צמחים לפי גובה ושימושם בגן (שלד, הסתרה, נקודת מוקד).

צורות שרטוט נוספות להמחשה: חתכים, מבט צד, מבט חזיתי (פרספקטיבות).

6. **סט תכניות עבודה** – תכנית פיתוח שטח ותכנית שתילה ותאורה לביצוע.

תכנית הפיתוח תכלול מידות, סוג המשטחים, גדרות - אפיון החומרים וכמויות ותינתן לצורך קבלת הצעת מחיר לביצוע.

תכנית שתילה ותאורה תכלול שמות צמחים, נקודות תאורה ואפיון הגופים,

כתב כמויות של צמחים (שם בוטני, כמות, גודל הכלי, מרווחי שתילה).

התכנית תינתן לצורך קבלת הצעות מחיר לביצוע ומאוחר יותר למבצע.

(תכנית השקיה תיעשה על סמך תכנית שתילה על ידי מתכנן השקיה מוסמך).